

Enez (Edirne) İlçesi'nin Turistik Çekicilikleri ve Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi

Touristic attractions of Enez (Edirne) and the evaluation of these attractions regarding maintainable tourism

Salih Ceylan*

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Burdur.

Öz: Bu çalışmada “Enez İlçesi'nin turistik çekicilikleri ve sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi” konu olarak seçilmiştir. Enez ilçesi, Marmara bölgesinin Trakya kesimindeki Ergene bölümünde ve bu bölümün aşağı Meriç vadisinde yer alır. Mülki idare ayrımında Edirne ilinin 8 ilçesinden biri olan Enez, il merkezine yaklaşık 185 km mesafede ve en uzak konumda yer alır. İlçe toprakları; kuzeyden İpsala ilçesi ve Yunanistan, doğudan Keşan ilçesi, güneyden Ege denizi(Saroz körfezi) ve batıdan da Yunanistan ve kendi adını aldığı Enez körfezi(Ainos körfezi) ile çevrilidir. Bu sınırlar dâhilinde 19 köy yerleşmesi ve bir ilçe merkezinden oluşan araştırma sahasının toplam yüzölçümü yaklaşık 450 km² dir. İlçe topraklarının büyük bölümü ova ve plato sahalarından meydana gelmektedir. Hisarlı ve Çandır Dağı dışında araştırma sahasında önemli sayılabilecek başkaca bir dağlık alan bulunmamaktadır. Bu durum kış mevsiminde soğuk hava kütlelerinin etkilerinin deniz kıyılarında da yoğun olarak hissedilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Enez ve çevresi genel olarak karasal iklim ile Akdeniz iklimi arasında bir geçiş özelliği gösterir. Yeryüzü şekilleri ve iklim özellikleri yörenin sürdürülen tarımsal faaliyetlerine de yansımış, genellikle buğday ve ayçiçeği tarımı başlıca tarımsal faaliyet olarak ön plana çıkmıştır. Tipik bir serhat kasabası özelliği gösteren Enez, Anadolu'da onlarca hatta yüzlerce benzeri gibi yeterince gelişmemiş bir yerleşme özelliği gösterir.

1953 yılına kadar Keşan ilçesine bağlı bir Bucak merkezi(Nahiye) olan Enez, 1950'li yıllarda Bulgaristan'dan gelen yaklaşık 1500 kişi kadar muacır nüfusla birlikte ilçe statüsüne kavuşmuştur. Ancak Enez'in 1927-2004 yılları arasında askeri yasaklı bölge olarak kalması, komşumuz Yunanistan ile her dönemde sorunlu ve gergin geçen ilişkilerin olumsuz etkileri ve hinterlandının dar olması münasebetiyle Anadolu'da bir çok benzeri gibi iktisaden gelişmemiş bir yerleşme olarak kalmıştır. Oysa Enez, gelişimine katkıda bulunacak önemli doğal ve beşeri turistik çekiciliklere sahiptir. Bunlardan biri de deniz turizmi(kıyı turizmi)dir. Özellikle doksanlı yıllardan sonra Enez, deniz turizmi sayesinde tercih edilen bir yerleşme durumuna gelmiştir. Ancak ülkemizin diğer birçok yaz turizmi kıyı yerleşmelerindeki gibi yazlıkçılık ve buna bağlı gelişen betonlaşma Enez'in sürdürülebilir deniz turizmi için de önemli sorunlar yaratmıştır. Nitekim yörede ikamet eden ya da başta İstanbul olmak üzere Edirne ve Keşan gibi daha büyük yerleşmelerin yaz mevsiminde sayfiyesi durumunda olan Enez ve bağlılığı olan deniz kıyısı köyler, turizmden istenilen yararı elde edememişlerdir. Enez, doğal turistik çekicilikler arasında yer alan tatlı ve tuzlusu ekosistemleri bakımından da çekicilikler göstermektedir. Tatlı su ekosistemleri arasında Gala Gölü, Sığırcılı Gölü ve Pamuklu Gölü; Ege Denizi kıyıları ile Dalyan Gölü, Bücürmene(Peso) Gölü, Taşaltı Gölü, Karagöl ve Tuzla Göllerininin tuzlu ve kısmen tuzlu olan ekosistemleri göl turizmi yanı sıra 163 kuş türünün barınma ve beslenme yeri olmaları nedeniyle kuş gözlemciliği bakımından da önemli çekiciliklere sahiptir. Enez çok zengin tarihi ve kültürü ile de önemli çekiciliklere sahiptir.

* İletişim yazarı: S.Ceylan, e-posta: sc221965@gmail.com. sceylan@mehmetakif.edu.tr

Nitekim Meriç Irmağının denize döküldüğü yerde iki limanlı Antik Ainos kenti üzerine kurulan Enez, M.Ö.5300'lerden başlayarak günümüze kadar yaklaşık 7300 yıllık bir süre yerleşmeye sahne olmuştur. Hellenistik Çağ, Roma ve Bizans dönemlerinin izleriyle zengin bir tarihi potansiyele sahip Enez; Hoca çeşme höyüğü, Enez kalesi ve surları, Nekropol, Fatih camii(Ayasofya kilisesi), HasYunus Bey Türbesi, Roma dönemi su terazisi, Küçük aile kiliseleri(Şapel), Roma dönemi villası, Roma dönemi yol kalıntıları(Via Egnatia), Roma Dönemi kanalizasyon sistemi, Sahil Kervansarayı gibi bir bölümü gün ışına çıkarılmış tarihi kalıntılara sahiptir. Turizmin çekiciliklerinden olan doğal ve tarihi mekânların gittikçe artan oranda ve plansız kullanımı sonucu gelişen olumsuz çevresel etkiler son yıllarda sık sık gündeme gelmeye başlamış ve ekonomik kalkınmaya koşut olarak gelişen turizmde de "sürdürülebilirlik" kavramı tartışılmaya başlanmıştır. Biz de bu bağlamda Enez'in doğal ve kültürel turistik çekiciliklerini tanıtmaya yanı sıra, karşılaşılan sorunları irdelemeyi ve sürdürülebilir turizm bakımından nelerin yapılabileceği konusunda öneriler getirmeyi amaçladık. Coğrafi çalışmaların en temel araştırma metodu olan yerinde gözlem, çalışmanın en önemli aşamasını oluşturmuştur. Bu amaçla uzun yıllar yerinde arazi gözlemleri ve yöre konusunda araştırma yapan diğer kuruluşların envanterlerinden de çalışmada geniş ölçüde faydalanılmıştır. Bütün bu veriler, coğrafya ilminin temel düşünce ilkeleri olan dağılım, bağlantı ve sebep-sonuç ilkeleri ışığında anlatım yoluyla betimlenmiş ve coğrafi çalışmalarda sıklıkla kullanılan ve görsel ifade tekniklerinden olan harita ve fotoğraflarla da desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enez İlçesi, turizm, doğal turistik çekicilikler, tarihi ve kültürel çekicilikler, sürdürülebilir turizm.

Abstract:In this study, "touristic attractions of Enez(Edirne) and the evaluation of it regarding maintainable tourism" is chosen as a topic. Town Enez is located in the part of Ergene in Trakya of Marmara region and in the sub Meriç valley of this region. Enez that is one of the 8 towns of Edirne province in the division of civilian administration, is located 185 km away from the center of the province and in the farrest location. The territory of the town is surrounded by İpsala town and Greece from North, Keşan town from east, Aegean Sea(Saroz Gulf) from South and Greece and Enez Gulf(Ainoz Gulf), that give the name of the city, from west. The survey of study area, which consists of 19 villages' settlement and one town center within this border, is approximately 450m². Huge part of the town territory exist grassy plain and plateau area. There is no important mountainous area except for Candır and Hisarlı Mountain. This situation causes to feel the effects of the cold weather masses as well as in the seashore intensively. Consequently, Enez and its environment show generally transition among territorial climate and Mediterranean climate. Topography and features of climate is reflect continuous agricultural work of region, generally makes wheat and sunflowers agriculture come first as an agricultural work. Enez which shows the features of typical border town, Enez as the tens even thousands of resembling in the Anatolia, shows the features of places not developed enough.

Enez, which has been a sub district connected to Keşan Town until 1953, reached the status of town in 1950s with the population of nearly 1500 emigrants came from Bulgaria. But Enez stayed as economically undeveloped area like its resembling in Anatolia because of the reason Enez was a military forbidden territory between the years 1927-2004, due to the strained relations' negative effects with the neighbor Greece and having a narrow hinterland. In fact, Enez has natural and human touristy attractions which contribute to its development. One of these is sea tourism (shore tourism). Especially, after the 90s Enez has become the preferable area by means of the sea tourism. However, like the other sea tourism and shore settlements in our country, summer housing and developing concretion depending on it, cause important problems for Enez's maintainable sea tourism. As a matter of fact, Enez and its sea shore villages, which are summer resorts of the bigger cities like Edirne, Keşan and especially İstanbul, couldn't benefit from the tourism as they want. Enez also shows attractions in terms of fresh and salty water ecosystems. Among the fresh water ecosystems, salty and partly salty ecosystems of Gala Lake, Sığırcılı Lake, Aegean Sea Shore and Dalyan Lake, Bücürmene(Peso) Lake, Taşaltı Lake have important attractions in terms of bird observation apart from the lake tourism. Enez has important attractions with its rich history and culture.

In fact, Enez the place where Marilsa River was run into the sea, was founded on Antique Ainos City that has two harbors witnessed to nearly 7300 years settlement starting from B.C. 5300 to today. Enez which has a rich historical potential with the trace of Hellenistic Era, Rome and Byzantine Empire, has such historical remains that were came out to te day light like Hoca Çeşme Mount, Enez Castle and rampart, Nekropol, Fatih Mosque(Ayasofya Church), Has Yunus Bey Mausoleum water gauge in Rome period, road remains in Rome period(via Egnatia), system of drains in Rome period , costal Caravansary. As a result of natural and historical places which are charming of tourism whose rate growing increasingly and we used unplanned way negative environmental impact usually come up agenda in recent years.and the term "maintainable" in tourism is began

to be debated as a condition of economic progress. In this context, beside introduction natural and cultural touristic charmings of Enez, explicate the encountered problems, and we aimed to bring offers what is being done in terms of maintainable tourism. Fitting remark which is one of basic searching method, compose the most important stage of the study. For this purpose, over many years fitting territory remark and from other institutions' inventories which make research about locale benefited largely. All of these data, in the light of distrubition, connection and causal connection which are the basic thought of described via verbalism of geographical principles and is supported with maps and photographs which are usually used and be visual expression techniques.

Key Words: Enez Town, tourism, natural touristic attractions, historical and cultural attractions, maintainable tourism.

1.Giriş

Enez ilçesi, Marmara bölgesinin Trakya kesimindeki Ergene bölümünde ve bu bölümün aşağı Meriç vadisinde yer alır. Mülki idare ayrımında Edirne ilinin 8 ilçesinden en güneyde yer alan Enez, il merkezine yaklaşık 185 km mesafede ve en uzak konumdadır. Türkiye'nin kara sınırının en batısında ve Yunanistan ile 24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan anlaşmasına göre çizilen kara sınırının sıfır noktada bir yerleşim merkezi durumundadır. İlçe toprakları kuzeyden İpsala ilçesi ve Yunanistan, doğudan Keşan ilçesi, güneyden Ege denizi(Saroz körfezi) ve batıdan da Yunanistan ve kendi adını aldığı Enez körfezi ile çevrilidir(Şekil). 19 köy yerleşmesi ve bir ilçe merkezinden oluşan araştırma sahasının toplam yüzölçümü yaklaşık 450 km² dir.

Tipik bir serhat kasabası özeliği gösteren Enez, Anadolu'da onlarca hatta yüzlerce benzeri gibi yeterince gelişmemiş bir yerleşme özelliği gösterir. 1953 yılına kadar Keşan ilçesine bağlı bir Bucak merkezi(Nahiye) olan Enez, 1950'li yıllarda Bulgaristan'dan gelen yaklaşık 1500 kadar muhacir nüfusla birlikte ilçe statüsüne kavuşmuştur(1953). Ancak Enez'in 1927–2004 yılları arasında askeri yasak bölge olarak kalması, komşumuz Yunanistan ile her dönemde sorunlu ve gergin geçen ilişkilerin olumsuz etkileri ve hinterlandının dar olması gibi nedenlerle Anadolu'da birçok benzeri gibi nüfus ve iktisadi bakımdan yeterince gelişmemiştir. 1935 yılında 5621 kişi kadar olan ilçe nüfusu yarım asırlık bir sürede iki katı kadar ancak artabilmiş ve 2007 yılında yapılan adrese dayalı nüfus tespiti sonuçlarına göre ilçe nüfusu 10 714 kişiye ulaşmıştır. Nitekim kilometre kareye düşen aritmetik nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının oldukça altında olup yaklaşık 24 kişi kadardır.

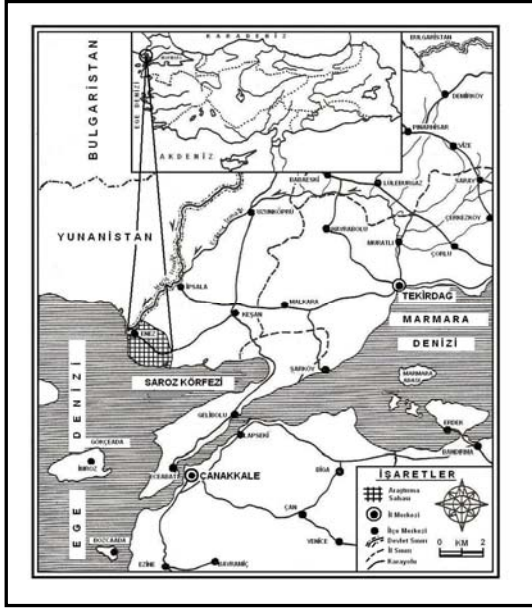
Tarihi, siyasi, askeri ve coğrafi nedenlerle iktisaden gelişmemiş bir yerleşme durumunda olan Enez'in gelişimine katkıda bulunacak önemli doğal, tarihi ve kültürel turistik çekiciliklere sahiptir. Ancak gerek yukarıda sayılan nedenlerle ve gerekse de iyi tanıtılmaması nedeniyle bu potansiyel henüz yeterince değerlendirilememiştir. Biz bu bağlamda Enez'in doğal, tarihi ve kültürel turistik çekiciliklerini tanıtmamızın yanı sıra, karşılaşılan sorunları irdelemeyi ve sürdürülebilir turizm bakımından nelerin yapılabileceği konusunda öneriler getirmeyi amaçladık. Ancak turistik çekiciliklere geçmeden önce, bu özellikleri yakından etkileyen yörenin doğal ve beşeri çevre özelliklerine kısaca değinmeyi uygun gördük.

2.Turizmi Etkileyen Doğal ve Beşeri Çevre Faktörleri

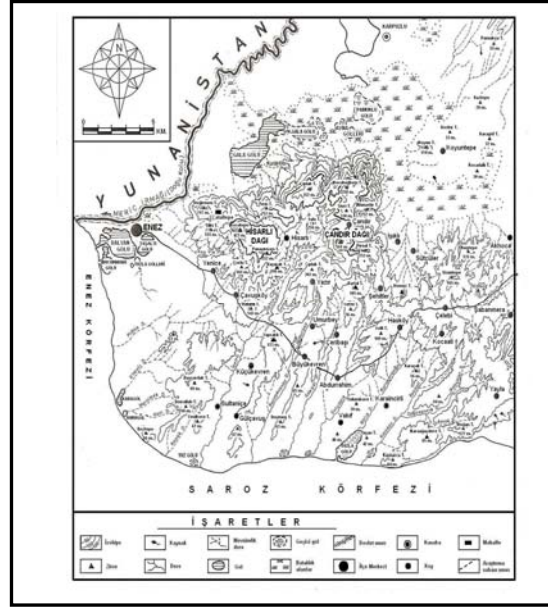
Enez ilçesi, Marmara bölgesinin Trakya kesimindeki Ergene bölümünde ve bu bölümün aşağı Meriç vadisinde yer alır. Saha yapısal ve litolojik özellikler bakımından sedimanter ve volkanik formasyonlarla kaplıdır. En eski formasyonlar Oligosene aittir. Oligosen fliş fasiyesinde olup miyosen tabakaları ile diskordant olarak örtülmüştür. Volkanik formasyonlar ise küçük ve münferit şekilde dağılmış olmalarına rağmen Hisarlı dağ andezit ve tüf kütlesi (Enez doğusu) geniş bir yayılım ve jeomorfolojik bakımdan da çeşitlilik arz eder(Göçmen,1976:30-31).

Araştırma sahası kuzeyde yer alan Hisarlı dağ volkanik kütlesi dışında(423 m) genellikle plato görünümündedir. Sahanın doğusu 200-300 m yükseltisindeki tepelerden müteşekkil olup akarsularla derince parçalanmıştır. Bu tepelik saha yaklaşık Arnavutköy, Hasköy, Karaincirli hattına kadar devam eder. Bu hattın batısındaki sahanın yükseltisi 50-100 metre arasında değişmekte olup alçak bir plato sahası görünümündedir. Bu saha kabaca kuzeydoğu-güneybatı yönlü derelerle hafifçe parçalanmış olup, akarsu vadileri yer yer genişlemiş ve bunlar arasındaki sırtlar da yayvan bir görünüş almıştır(Şekil 2).

Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan kısa boylu ve çoğu mevsimlik ve senklinal hatlarında akış gösteren derelerin denize kavuştuğu yerlerdeki vadi ağzlarında kıyı genellikle alçak kıyı, antiklinallerde ise yüksek falezli kıyıları özelliği taşır. Bu durum Sultaniçe köyüne kadar devam eder. Karaincirli deresi ağzındaki Tuzla gölü ve Vakıf köyü deresinin ağız kısmında yine Tuzla gölü kış mevsiminde deniz suyu basması ile tuzlu marşlara dönüşmekte, yazın ise denizin tekrar çekilmesi sonucunda deniz ile irtibatı kesilen bu lagünlerin içinde biriken tuzlu sular yaz mevsiminde buharlaşmaktadır. Bu durum Sultaniçe deresine kadar devam eder. Buradan itibaren kuzeye dönen kıyı yaklaşık bir kilometrelik yüksek ve falezli bir kıyıdan sonra alçak Enez kıyıları ve alçak Meriç deltası kıyılarına geçilmektedir. Bu kıyıları yaz mevsiminde deniz turizmi bakımından çekicilikler sunmaktadır

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası

Şekil 2. Araştırma sahasının topografya haritası

Geniş bir alana yayılan Meriç deltası ise yakın zamanda teşekkül etmiş bir deltadır. Burada kıyı henüz tanzim edilmemiş olup bir çok gölle kaplıdır. Bu da bize dolgu faaliyetinin devam ettiğini göstermektedir(Ardel,1960:1). Meriç deltasında yer alan irili ufaklı bir çok göl, balıkçılık, kuş gözlemciliği, ornitolojik bakımdan çekicilikler sunmaktadır.

Araştırma sahasında yıllık ortalama sıcaklık 14.0 C° kadardır. Yıllık ortalama yağış miktarı 550 mm kadar olan yörede karla örtülü gün sayısı ise ortalama 11-17 gün/yıl arasında değişmektedir. Türkiye'nin batısını kuzeyden güneye keteden Ege denizinin en kuzeyinde ve kendi adıyla anılan körfezin 3,5 km içerisinde yer alan Enez, genel olarak ılıman bir deniz iklimine sahip olmakla birlikte kuzey rüzgârlarına açık olan Meriç vadisi nedeniyle kış mevsimi oldukça soğuk geçer. Yaz mevsimi Ege denizi kıyı yerleşmelerine göre daha kısa olup denize girme süresi yaklaşık 2 ayla sınırlı kalmaktadır(15 Haziran-15 Ağustos). Buna rağmen Enez İlçesi kıyıları yaz mevsiminde çevre il ve ilçelerden gelenlerle adeta dolup taşmaktadır.

Araştırma sahasında tatlı ve tuzlu su, yarı karasal ve karasal ekosisteme ait bitki türleri dağılışı göstermektedir. Tatlı su ekosistemlerinde, Kamış (Kargı: Phragmites communis), Hasır sazı (Typha latifolia), Sandalya sazı (Scirpus = Schoenoplectus lacustris), Myriophyllum verticillatum, Nilüfer (Nymphaea alba), Sümbül otu (Potamogeton pectinatus), Su sümbülü (Potamogeton fluitans), Karaboyunz yaprak (Ceratophyllum demersum), Ranunculus trichophyllus, Su oku (Alisma plantago-aquatica) ve ipliksi yeşil algler tespit edilmiştir. Ayrıca İpsala Seddesi ile Meriç Irmağı arasında kalan

sulak alanlarda Akkavak (*Populusalba*) ve Söğütler (*Salix sp.*) geniş bir yayılış alanı bulur(Kantarıcı,1976 ve 1989).

Yarı karasal ekosistemler Meriç Irmağı ile İpsala Şeddesi arasındaki sahayı kapsamaktadır. Çeltik tarımı yapılan alanlar ve yapılamayan tuzlu bataklıklardan ibaret yarı karasal bu araziler kışın sular altında kalmaktadır. Yarı karasal ekosistemlerde, Su oku (Kurbağa kaşığı = *Alisma plantago aquatica*), Su menekşesi (Sığır sazı = *Butomus umbellatus*), Venüs otu (*Cyperus rex sp.*), Ayrık (*Agropyron repens*), Darıcan (*Echinochlea sp.*), Yabani darı (*Panicum purpureccus*), Su sümbülü (*Potamogeton fluitans*), Kındıra (*Potamogeton natans*), Dip otu (*Potamogeton pectinatus*), Hasır otu (*Typha latifolia*), Sandalya sazı (*Scirpus=Schoenoplectus lacustris*) ve Kara ot (*Rhynchospora sp.*) türleri yaygın türler olarak tespit edilmiştir.Yarı karasal ekosistemin Meriç kıyı bataklıkları kesiminde doğal bataklık ormanını meydana getiren türler Ak kavak (*Populus alma*), Söğüt (*Salix sp.*) ve Ilgın(*Tamarix germanica*)'dır(Kantarıcı,1976 ve 1989).

Araştırma sahasının karasal ekosistemlerinin yaygın bitki örtüsünü meşe ormanları teşkil eder. Bunlar arasına çok miktarda gürgen de karışır. Meşe ormanlarının tahrip edildiği yerleri geniş ölçüde maki elemanları kaplamıştır. Sahanın bitki örtüsü bakımından en önemli özelliği Trakya'nın başka kesimlerinde görülmeyen Palamut meşesinin(*Quercus Aegilops*) yaygın olmasıdır. Meşeler saf birlikler halinde olup 5-6 metreye kadar boylanmışlardır. Gürgen, dişbudak ve karaağaç'a ancak dere içlerinde seyrek olarak rastlanır(Dönmez,1990:193-194). Maki ise Trakya'nın güneyinde Tekirdağ ile Enez arasındaki kıyı bölgesinde, meşe ve kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde yaygındır(Dönmez,1990:216).

Enez İlçesi topraklarının büyük bir bölümü, Meriç Irmağı'nın Aşağı Meriç vadisi ve taşkın ovası dâhilinde yer almaktadır. Eski dolgu sahası olan bu kesimde birçok göl ve geniş bataklık sahaları yer almaktadır. Ergene Irmağı'nın Meriç'e karıştığı noktadan Enez körfezinde denize döküldüğü yere kadar uzanan taşkın ovasında, eğimin az olması nedeniyle genellikle drenaj bozuktur. Büyük bir bölümü akaçlama kanalları ile ıslah edilen bu sahalarda Alüviyal ve Hidromorfik alüviyal topraklar yer almakta olup, toprak profili görülmeyen bu azonal topraklarda genellikle çeltik tarımı yapılmaktadır. Meriç Taşkın Ovası dışındaki ilçe toprakları genellikle kireçsiz kahverengi ve vertisollerden oluşmaktadır. Eski göl ve deniz çökelleri üzerinde oluşan topraklarının bünyeleri oldukça ince, kil oranları ise oldukça yüksektir. Bunun başlıca nedeni, araştırma sahasının yeryüzü şekillerinin hafif engebeli oluşudur. Potansiyel verim güçleri de oldukça yüksek olan bu topraklar buğday ve ayçiçeği tarımına ayrılmıştır.

Tipik bir serhat kasabası özelliği gösteren Enez, Anadolu'da onlarca hatta yüzlerce benzeri gibi yeterince gelişmemiş bir yerleşme özelliği gösterir. Oysa eldeki bilgiler; Enez'in M.Ö. 5300'lü yıllardan başlayarak günümüze kadar yaklaşık 7300 yıl kesintisiz biçimde yerleşmeye sahne olduğunu göstermektedir. Kuzey Ege kıyılarının en büyük limanına sahip olan antik Ainos, kısa sürede gelişerek, büyük bir ticaret ve kültür merkezi olarak adını tüm Eskiçağ dünyasına duyurdu. Ege Denizini Meriç Irmağı vasıtasıyla Doğu Trakya'nın iç kısmına ve buradan da Balkan yarımadasının batı kısmına bağlayan suyunun başlangıcında yer alan Enez, ayrıca nehir yolunu kontrol eden bir konuma sahip olmasıyla da büyük öneme sahipti. Tarihte Grekler, Persler, Makedonyalılar, Mısırlı Ptolemaioslar, Romalılar, Bizanslılar ve Cenovalıların elinde kalan kent 1456 yılında Fatih Sultan Mehmet'in karadan ve kaptanı Has Yunus Beyin de denizden kuşatmasıyla Osmanlı topraklarına katıldı(Tunca,2001).

Meriç Irmağı kıyısında ve ağzında bulunan ve işlek bir liman olan Enez, Meriç'in yatağını doldurması ve demiryolunun Dedeağaç'a bağlanmasından sonra, Edirne'nin iskelesi olma önemini kaybetti(Kazancıgil ve Gökçe,2005:136-138). Yirminci yüzyılın başlarına kadar birçok tarım ürününün üretim merkezi ve deniz yoluyla pazarlandığı bir liman durumunda olan Enez, bugün denizden 3,5 km içeride kalmış ve eski önemini yitirmiştir.

Tarihi kaynaklardan Enez'in önemli bir nüfus kitlesini barındırdığı anlaşılmaktadır. Nitekim 1889 yılında Enez'de 136 Müslüman evinde 477 erkek ve kadın nüfus ile 461 Hıristiyan evinde 1733 erkek ve kadın nüfus yaşamaktaydı. Söz konusu tarihte Enez'in; Hisar İslâm, Gazi Ömer Bey, Tekke, Kıpti-i Müslim, Aya Dimitri, Aya Kiryak, Kudadiye, Hıristomen, Aksaret, Piskopos, Aya Vilaş, Aya Nikola ve Panaiye adlarını taşıyan toplam 13 mahallesi, Koca Ali adıyla bir nahiye merkezi ve 19

köyü vardı(Kazancıgil ve Gökçe,2005:138-138). Lozan Antlaşmasıyla birlikte kara sınırımızın en batısında bir sınır kasabası olarak kalan Enez, Cumhuriyetin ilânından sonra 1927-2004 yılları arasında da askeri yasak bölge olarak kaldı. Bunun yanı sıra komşumuz Yunanistan ile her dönemde sorunlu ve gergin geçen ilişkilerin olumsuz etkileri ve hinterlandının dar olması gibi nedenlerle Enez, Anadolu'da birçok benzeri gibi nüfus ve ekonomik bakımdan yeterince gelişemedi. Yaklaşık 30 yıl (1953 yılına kadar) Keşan ilçesine bağlı bir Bucak merkezi(Nahiye) olarak kalan Enez, 1950'li yıllarda Bulgaristan'dan gelen 1500 kadar muhacir nüfusla birlikte ilçe statüsüne kavuştu. 1935 yılında 337 kişi kadar olan kasaba nüfusu 2007 yılında yapılan adrese dayalı nüfus tespitine göre yaklaşık on katı bir artışla 3752 kişiye ulaştı. Bugün 19 Köy yerleşmesi ve 3 mahalle yerleşmesinden meydana gelen ilçenin, nüfusu 10 714 kişi kadardır. Enez'in uzun yıllar ekonomik bakımından gelişmemesi, özellikle yurt içine yoğun bir göç vermesine neden olmuştur. Nitekim bugüne kadar yaklaşık 4500 kadar nüfus ilçe dışına göç etmiştir. Bu nüfusun büyük bölümü başta İstanbul, Tekirdağ, Bursa ve İzmit olmak üzere Marmara Bölgesi yerleşmelerine yönelik olmuştur.

İlçe ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tarım alanlarının büyük bir bölümü buğday ve ayçiçeği tarımına ayrılmıştır. Nitekim tarla bitkileri ekim alanlarının(16 550 dönüm) % 60.6'sı(10 030 hektarı) buğday tarımına % 27.19'u(4500 dekarı) da ayçiçeği tarımına ayrılmıştır. Buğday ve ayçiçeği ekiliş alanları, toplam tarım alanlarının yaklaşık % 88'ini kapsamaktadır. Ekiliş alanlarında üçüncü sırayı ise % 10.45 (1730 dönüm) ile çeltik tarımı almaktadır(Sarı,2006). Buğday ve ayçiçeği tarımı büyük ölçüde sulanmayan alanlarda ikili münavebe şeklinde yapılmaktadır. Çeltik ise özellikle Aşağı Meriç deltasında ve sulanabilen alanlarda ekilmektedir. Sebzeçilik, meyvecilik ve bağcılık da yapılan ilçede yaklaşık 2000'li yıllara kadar domates üretim miktarıyla ilk sırada gelirken, Dardanel bünyesinde faaliyet gösteren salça fabrikasının kapanmasıyla halk daha çok sebze yerine meyveciliğe yönelmiştir. Sebze yerel pazarlarda tüketilirken son yıllarda yetiştirilen bodur kiraz dış ülkelere ihraç edilmektedir.

Enez İlçesi toplam hayvan varlığının(38 912 baş) % 23.80'i büyükbaş (9 263 baş), % 76.20'si(29 649 baş) de küçükbaş hayvanlardan oluşmaktadır. İlçede büyükbaş hayvancılık özellikle süt besiciliğine yönelik gelişmiştir. Ancak, hayvancılık işletmeleri genellikle çok az sayıda (ortalama 2-3 baş) hayvana sahip olup küçük işletmeler şeklindedir. İhtisaslaşmış işletme sayısı çok azdır(4 işletme). On bine yakın büyükbaş hayvanın yüzde 80'i kültür ırkından oluşmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığı bakımından ise Keşan ve Uzunköprü ilçelerinden sonra ilde üçüncü sırada gelmektedir. Toplam 29 649 küçükbaş hayvan varlığının % 53,8'i (15 950 baş) koyun, % 46,2'si ise (13 699 baş) keçi'dir. İlçenin günlük süt üretimi 20 ila 30 ton arasında değişmekte olup üretilen süt, Enez, Keşan ve Malkara'daki fabrika ve mandıralarda işlenmektedir.

Nehir, göl ve deniz ile çevrili olan Enez'de halkın geçim kaynaklarından biri de balıkçılıktır. Tuzlu ve tatlı su balıkçılığı yapılan ilçede yılda ortalama 100 ton balık üretilmektedir. Tutulan balıkların büyük bölümü iç pazarlara sunulmaktadır. En çok avlanan balık türleri; kefal, levrek, dil, ahtapot ve çipura'dır. Meriç ırmağı ve Gala gölünde tatlı su balıkçılığı yapılmaktadır. Sazan, yılan balığı, yayın ve turna en çok avlanan tatlı su ürünleridir(Kar,2007:30).

3.Doğal Turistik Çekicilikler

3.1.Deniz Turizmi

Yaklaşık 30 km kıyı uzunluğuna sahip Enez ilçesi, Keşan ilçesi ile birlikte Edirne İli'nin denize kıyısı(Ege Denizi) olan iki ilçesinden biridir. Denize girme ve güneşlenme süresi yaz mevsiminde yaklaşık 2 aylık (15 haziran-15 ağustos) bir süreyi kapsamasına rağmen; bakir denizi, pırl pırl ve ince kumsallarıyla Enez, deniz turizmi için önemli bir potansiyele sahiptir. Enez'in yaklaşık 8 km uzunluğa sahip Altinkum plajı 4000'in üzerinde yazlık konut ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesisler yaz mevsiminde yaklaşık 20 bin kişiye tatil olanağı sunmaktadır. İlçe merkezi dışında Sultanıçe, Gülçavuş, Büyükevren, Vakıf ve Karaincirli köy sınırları içerisinde yer alan plajlar başta İstanbul olmak üzere Tekirdağ, Edirne, Kırklareli il ve ilçelerinden gelenlere tatil fırsatı sunmaktadır. Ancak, git gide yoğunlaşan kitlesel artış ve buna bağlı gelişen betonlaşma turizmin geleceği açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır(Foto 1). Bu bağlamda turizm bölgesi

kapsamında hazırlanacak planlı bir gelişme, yöre turizminin sağlıklı gelişimi bakımından büyük önem taşımaktadır.

3.2. Akarsu ve Göl Turizmi

3.2.1. Meriç Irmağı

Antik adı Hebros olarak anılan Meriç Irmağı, Bulgaristan'ın güneybatısında Rila dağlarının kuzey yamaçlarından(Rila Tepesi) doğar. Kısa sürede yatağı genişleyen ve debisi artan Meriç Irmağı, Bulgaristan'da Pazarcık, Filibe, Dimitrovgrat, Mustafa Pasa gibi önemli yerleşim ve sanayi bölgelerinin içinden geçer. Bulgaristan'da yaklaşık 200 km yol kat ederek Edirne yakınlarında Karaağaç istasyonu kuzeyinde Türk topraklarına giren Meriç Irmağı, Türk sınırları içinde ilk olarak Edirne kuzeyinde Arda ile birleşir. Bundan sonra Edirne güneyinde Tunca ile birleşen Meriç Irmağı uzun bir süre Türkiye ile Yunanistan arasında kara sınırını çizerek İpsala ilçesi yakınlarında(Sarıcaali köyü) Ergene ile birleşir.

Sivilingrat-Kapıkule arasında Bulgaristan-Yunanistan sınırını; Karaağaç dışında ise Kapıkule'yle Enez arasında Türkiye ile Yunanistan kara sınırını oluşturur. İpsala güneyinde başlıca iki kola ayrılan Meriç Irmağı'nın birinci kolu(Batı kolu) Türk sınırını terk ederek Yunanistan'a geçer Dedeağaç doğusunda denize dökülür. Diğer kol(Doğu kolu) ise Türkiye ile Yunanistan arasında kara sınırımızı çizer ve Enez kasabasının yaklaşık 3,5 km batısında Ege Denizi'ne(Enez Körfezi) dökülür(Foto 2).

Foto 1. Sultaniçe Köyü ile Gülçavuş Köyü sahillerindeki yazlık konutlardan bir görünüm. Her iki sahilde yaklaşık 3000 konut faaliyet göstermektedir.

Foto 2. Meriç Irmağı'na ve dolayısıyla Yunanistan sınırına en yakın konumda yer alan Cumhuriyet İlköğretim Okulu ve Meriç kıyısındaki Iğnınlardan bir görünüm.

3.2.2. Göller

Araştırma sahasında yer alan doğal göller; Gala gölü, Küçük Gala gölü, Ayna gölleri, Pamuklu gölü, Bücürmene gölü, Dalyan gölü ve Taşaltı gölü, Karagöl ve Tuzla gölleridir. Göl ekosistemleri, tatlı su ve tuzlusu ekosistemleri olmak üzere iki gruba ayrılır. Tatlı su ekosistemleri; Gala gölü, Küçük Gala gölü, Ayna gölleri, Pamuklu gölü ve Meriç Irmağı'dır.

Tüm bu göller ve Meriç Irmağı'nın aşağı çıkışını kapsayan Meriç deltası, Türkiye'nin Uluslar arası ölçütlere göre A sınıfı sulak alanlarından biridir. Sulak alanlar, doğal dengenin korunmasında ve biyolojik çeşitliliğin devamlılığının sağlanmasında yaşam ortamları içerisinde önemli ve farklı bir yere sahiptirler. Ender görülen ya da endemik olan çok sayıda bitki türünün yetişmesine ve çok sayıda hayvan türünün barınmasına olanak tanıyan bu sahalar, yeryüzünün en önemli genetik rezervuarlarıdır. Özellikle kıtalararası göç yolları üzerinde bulunan sulak alanlar, kuşların uğrak yerleri olup, su kuşları açısından hayati önem taşırlar.

Bu sahalarından biri de Meriç deltası dâhilinde yer alan Gala gölüdür(Foto 3). Edirne ili, Enez ve İpsala ilçeleri sınırları içerisinde yer alan Gala gölü, Enez'e 10 km, İpsala'ya ise 22 km uzaklıkta yer alır. Gala gölü, Küçük Gala gölü, Pamuklu gölü ve çevresindeki 6090 ha.lık bir saha 28.02.2005

tarih 8547 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Park ilan edilmiştir. 3 bin 90 hektarı sulak, 3 bin hektarı da ormanlık alandan meydana gelen Gala Gölü Milli Parkı, Türkiye'nin belli başlı ekolojik sistemleri içerisinde yer alan en önemli sulak alanlardan biridir. Biyolojik çeşitlilik rezervi ve doğaya katkılarıyla sayısız yararı bulunan sulak alanda 163 kuş türü, 42 bitki türü 19 balık türü yaşamaktadır. Kuşların göç yolları üzerinde bulunan Gala gölü kış göçmeni kuşların önemli barınma ve beslenme yeri durumundadır. Nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan çok sayıda kuş türünü barındırmaktadır. Nitekim tepeli pelikan (Pelecanus crispus) çeltikçi (Plegads falcinellus), küçük karabatak (Phalacrocorax pygmaeus) gibi nesli son derece azalmış türler ile zaman zaman Gala gölünü ziyaret eden ve nesli tehlikede olan balık kartalı ve akkuyluklu kartalı barındırması önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Bu kuşların birçoğu dünyada ve Türkiye'de nesilleri tehlike altında olan kuşlar listesinde yer almaktadır.

Foto 3. Gala Gölü(Küçük Gala ile birlikte)'nden bir görünüm. Arka planda kuzeydoğu-güneybatı yönünde akan Meriç Irmağı ve Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Fercik(Fera) kasabası görülmektedir.

Foto 4. Enez Kasabası batısında yer alan Enez Körfezi, Dalyan, Bücürmene ve Taşaltı göllerinden bir görünüm.

Tuzlusu Ekosistemleri; Ege Denizi ile suları tuzlu ve kısmen tuzlu olan Dalyan gölü, Bücürmene gölü, Taşaltı gölü, Karagöl ve Tuzla gölleridir. Başta flamingolar olmak üzere birçok kuş türüne barınma ve beslenme ortamı sağlayan bu göller kuş gözlemciliği bakımından önemli çekiciliklere sahiptir. Bücürmene, Dalyan ve Taşaltı gölleri ise Dalyan balıkçılığı bakımından önem taşımakta olup amatör balıkçılık ve ornitolojik bakımdan çekicilikler sunmaktadır(Foto 4).

3.3.Mağara Turizmi

3.3.1.Pan Mağarası

Enez Kalesi güneyinde yer alan mağara, St Casson tarafından "Agia Triada" adı verilen şapel giriş kısmının batısında bir niş içerisinde Grek devrine ait Pan ile birlikte dans eden iki Nympe'nin betimlendiği mermer kabartma nedeniyle Pan mağarası olarak adlandırılmaktadır. Miyosen kalkerleri içerisinde oyulmuş olan mağara 12 metre uzunluğa ve 7.5 metre genişliğe sahiptir. Mezar şapeli olarak yapılan mağara tümüyle yerli kaya içine oyularak yapılmıştır. Kuzey-güney yönünde açılmış olan Pan mağarası tabanında ana kayaya oyularak yapılmış mezarlar yer alır. Ekseni üzerinde yer alan apsis ile iki yanındaki yan apsisler üzerinde fresko kalıntıları bulunmaktadır(Erzen,1993:460).

3.3.2.Yarasa Mağarası

Enez Kasabası'na yaklaşık 5 km, Yenice Köyü'ne ise yaklaşık 1.5 km mesafede yer alan mağara, gre ve marnlı kalkerlerin(Miyosen dönemi) aşınması ile oluşmuştur. Çok dar bir doğal kapıdan sürünerek ancak girileilen mağara, yöre halkı tarafından bilinmekte ise de henüz araştırılmamıştır. Bu nedenle de bugüne kadar bir envanteri çıkarılmamış mağaraya, içinde yaşayan yarasa kolonisi nedeniyle tarafımızca "yarasa mağarası" adı verilmiştir. Giriş bölümü çok dar olan mağaraya ancak sürünerek girilebilmektedir. Giriş bölümünden yaklaşık 10 metre sonra mağara içi genişlemekte tavan yüksekliği de yaklaşık 1.5 metreye ulaşmaktadır. Kuzey yönünde yaklaşık 10

metre, batı yönünde ise 7–8 metre uzunluğa sahip mağara tek bir galeriden oluşmaktadır. Mağara tabanı yoğun bir yarasa pisliği ile kaplıdır.

4.Beşerî Turistik Çekicilikler

Yaklaşık 7300 yıllık bir geçmişe sahip olan Enez, tarihin erken dönemlerinden itibaren yerleşmeye sahne olmuştur. Adriyatik'ten başlayarak kıyı boyunca Balkanlara ulaşan ve işlek bir kara yolu(Via Egnatia) üzerinde yer alan Enez, deniz yolu ulaşımı bakımından da Taşoz adasından Çanakkale'ye kadar uzanan bölgenin tek doğal limanı olma özelliği ile tarihin her döneminde önemli bir liman kenti olmuştur. Eski çağ yazarları Enez'den iki limanlı kent olarak söz ederler. Bu limanlardan doğu limanı, bugün Enez'in doğu kesiminde yer alan Taşaltı gölünde, diğeri ise Enez'in batısında yer alan Dalyan gölünün bulunduğu batı kesiminde yer almaktaydı ve Meriç Irmağı bu göle dökülürdü. Enez(Ainos) limanına gelen mallar Meriç Irmağı aracılığı ile Karadeniz'e kadar götürülebilirdi. Evliya Çelebi¹, Gelibolu ve İzmir gemilerinin Enez'den girip tâ Edirne'ye gelerek yanaştıklarından söz eder. Karadeniz ile Ege denizi arasında en kısa ve güvenli yol durumundaki Meriç Irmağı'nda 300 kadar küçük çapta geminin Edirne'ye kadar sefer yaptığı birçok eserde belirtilir. Aynı yol ters yönde de kullanılmış ve Bulgaristan'ın Burgaz limanından alınan ticaret mallarının önce kara yolu ile Meriç vadisine, buradan gemilere yüklenerek Enez limanına ulaştırılmakta ve buradan da Ege adalarına gönderilmekteydi. Bir başka liman ise gemilerin demirlemek için kullandığı iç limandı. İç liman kuzey ve güneyde kalan duvarlardan oluşan ve üzerinde kuleler bulunan mendirekle korunurdu. (Tunca,2001:3-5).

Antik Çağda Ainos olarak bilinen Enez'in Ainos adına ilk kez Homeros'un ünlü eseri İliyada Destanında rastlanmaktadır. Homeros, bu eserinde Enez'den bir Trak şehri olarak söz eder(Koçak,2004). Ancak, Antikçağ tarihçilerine ve kaynak niteliğindeki diğer belgelere göre Enez (Ainos), ilk kez Aioller, daha sonra da Mitilene (Midilli) ile Kymeliler tarafından Grek kolonisi olarak kurulmuş ve M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren Eski Yunan kültürü çerçevesinde bir şehir devleti (Polis) olarak gelişmiştir(Erzen,1994:84-85). Enez, MÖ. 6. yüzyılın sonlarında, Pers Kralı Darius'un 513 tarihinde yaptığı İskit seferinden sonra kısa bir süre için Pers egemenliğine girmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda Pers Yunan savaşlarında Kserkes Çanakkale Boğazı'ndan Trakya'ya geçtikten sonra ordusu ile birlikte Enez üzerinden Yunanistan'a yürümüştür. Bu tarihe kadar bağımsız bir şehir devleti olan Enez, Salamis savaşından sonra (M.Ö.480/479) Attik-Delos Deniz Birliği'ne katılmıştır. Enez, Kral Barışı ile bağımsızlığa kavuşmuş ise de, daha sonra Makedonya hâkimiyetine girmiştir. Hellenistik Çağda Ptolemyos Krallığı'nın egemenliğinde kalan Enez, M.Ö.190 yılında Romalıların Trakya'yı ele geçirmeleriyle tekrar bağımsızlığına kavuşmuştur. Enez, Geç Antik Çağda küçük Rodop Bölgesi'nin başşehri olmuştur. Orta Çağda ise, Semadirek ve Gökçe adalarını da içine alan bir Ceneviz prensliğinin iyi korunmuş merkezi durumuna gelmiştir. Bu çağda Enez'e, Genovalı Gattelus ve Doria aileleri 200 yıl süreyle egemen olmuştur. Enez, 1456 yılında Fatih Sultan Mehmet'in karadan, kaptanı Has Yunus Bey'in de denizden kuşatması ile fethedilerek Osmanlı topraklarına katılır(Tunca,2001:3-5).

Yüzyıllar boyunca çok miktarda alüvyon sürükleyen Meriç Irmağı, denize döküldüğü sahayı ve limanı doldurarak, kendi deltasını meydana getirmiştir. Deltanın meydana gelişi ile liman eski önemini kaybetmiş ve eskiden büyük bir liman şehri olan Enez, bugün denizden 3.5 km kadar içerde kalarak eski önemini kaybetmiştir.

4.1.Höyük Yerleşmeleri

4.1.1.Hoca çeşme höyüğü

İlk çağdaki Trakya bölgesinin iki iskân bölgesinden biri olan Hoca çeşme höyüğü-diğeri Yarımburgaz mağarası-nde yapılan kazılardan elde edilen arkeolojik kalıntılar dünya kültür tarihi bakımından o derece büyük önem taşırlar(Erzen,1994:37). Höyük, Enez'e yaklaşık 2 km uzaklıkta ve Enez-Keşan kara yolunun güney kenarında ve Hoca çeşme olarak bilinen çeşmenin kuzeyinde doğal bir kayalığın üzerinde yer alır. Hoca çeşme höyüğü, Enez kazı heyetinin 1989 yıllarında yaptığı yüzey araştırmaları sırasında bulunmuştur. 1990 yılında başlanan ve yaklaşık 3 yıl kadar süren çalışmalar

¹ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Üçüncü Cilt,s.326.

sonucunda M.Ö.5500–5000 yıllarına tarihlenen höyükte 4 kültür evresi içinde 8 katman sayılmıştır(Erzen ve Başaran, 1992:206). Hoca çeşme höyüğündeki ilk yerleşmenin Balkanlarda bilinen en eski Neolitik kültürlerden de eski olduğu ve Avrupa’da ilk tarımcı toplumların ortaya çıkışı ile ilgili birçok soruna ışık tutmuştur. Ayrıca bugüne kadar Yunanistan Trakyası’nda ve doğu Bulgaristan’da şimdiye kadar ilk neolitik yerleşmenin bulunmayışı, Enez’in dolayısıyla Hoca çeşme höyüğünün önemini daha da arttırmaktadır(Erzen, 1994:58-62).

4.2.Tarihi Kalıntılar

4.2.1.Enez kalesi ve surları

Antik Çağda, Akropol denilen yüksek bir tepe üzerindeki kaleyi, tarihçi Prokopios, Balkanlardan gelen barbar akınlarını önlemek amacıyla yapıldığını yazmıştır. Kalenin yapım tarihi kesinlik kazanmamakla birlikte, duvarlarındaki devşirme yapı malzemeleri Bizans öncesi yapıldığını işaret etmektedir. M.S.6.yüzyılda Justinianus’un kaleyi onardığını kaynaklardan öğrenmekteyiz. Ana girişi doğuda olan Kaleye, kuzey ve doğudan olmak üzere iki kapıdan girilir. Biçimleri ve planları birbirinden farklı 15 kule ile desteklenen sur yer yer 3 metre genişliğe yaklaşmakta yüksekliği 25 metreyi ulaşmaktadır. Denize bakan tarafta iki çok köşeli kulesi bulunmaktadır. Bunlardan sağdaki günümüze ulaşamamıştır. Batıdan uzanan sur duvarı ise içeriye doğru bir eğim çizerek güneyden gelen duvarla birleşmektedir. Böylece kalenin bu bölümü yarım kubbe biçiminde olup, Meriç Irmağı’ndan gelecek tehlikelere karşı savunmayı güçlendirmektedir. Kuzeydoğu köşesindeki köşeli kule batı yönünde yine köşeli bir kuleyle çıkıntı yapmaktadır. 12. yüzyılda onarılan kalenin yapı malzemesini kesme taş, tuğla ve antik mimari parçalar meydana getirmiştir. Kentin akropolünü oluşturan bugünkü kale içinde yapılan arkeolojik kazılarda ele geçen ve M.Ö.4. ve 3. bin yıla tarihlenen çömlek kalıntıları, buradaki yerleşimin Kalkolitik çağa kadar gittiğini kanıtlamaktadır(Erzen ve Başaran,1990:155-156,Tunca,2001:13).

4.2.2.Fatih camii(Ayasofya kilisesi)

Enez Kalesi içindeki en önemli yapılardan biri bugün de büyük bir bölümü ayakta olan Fatih Camii(Ayasofya kilisesi)dir(Foto 5). Çeşitli yapı evrelerinden geçmiş olan ve eski hali kilise olan bu yapı, Enez’in 1456’da alınmasından sonra Fatih adıyla camie dönüştürülmüştür. Ayasofya’nın güney duvarı dibinde yapılan açmada, kilisenin en az üç yapı evresi geçirdiği ortaya çıkmıştır. 1894 yılında bir onarım geçiren Fatih Camii 1965 yılına kadar kullanılmıştır. Ancak geçirdiği depremler kubbe kısmında önemli çatlaklar yaratmıştır. Bu gün bile halen ayakta olan bu yapı, Enez’de en çok ziyaret edilen yerlerden biridir

4.2.3. Has Yunus Bey Türbesi

Minyatür bir kilise, bir şapel olan bu yapı, Enez’in alınmasıyla tekke haline getirilmiş ve bir süre Yunusbaba tekkesi olarak anılmıştır. Kaptan-ı Derya Yunus Bey, Enez’in alınışından birkaç hafta sonra idam edilerek vasiyeti üzerine bugünkü türbeye defnedilmiştir. Daha sonra burası Türk Mezarlığı olmuştur(Foto 6). Kalenin yanında Yunus Kaptanın şehit olduğu ve kanının aktığı yere (halen mum yakılan yer) şehit mezarı denilmiştir(Eyice,1963:150-152). Türbe, Türk mezar sanatının nadide eserlerini bünyesinde barındırmaktadır(Erzenve Başaran, 1990:159).

4.2.4.Roma dönemi villası

Çok zengin bir Enezliye ait olduğu anlaşılan bu yapı, o dönemin sosyo-ekonomik yapısını ve halkın yaşam tarzını işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Tamamı gün ışığına çıkarılamayan villanın tabanı irili ufaklı renkli taşlardan oluşan ve değişik kompozisyonlarda mozaiklerle kaplanmışır(Tunca,2001:16).

4.2.5.Roma dönemi su terazisi

Enez’e yaklaşık 1 km mesafede yer alan ve Roma dönemine ait olan su terazisi, Enez -Keşan karayolunun kuzeyinde yer almaktadır. Karayoluna 300 metre uzaklıkta yer alan bu yapı yaklaşık 20 metre yüksekliğindedir.

Foto 5. Fatih Camii'nin güneydoğudan görünümü.

Foto 6. Has Yunus Bey Türbesinden bir görünüm.

4.2.6. Taşaltı nekropolü

Antik Ainos kentinin en büyük mezarlığıdır. Enez Kasabası girişinde ve ana yola yaklaşık 250 metre uzaklıkta yer alan nekropol, M.Ö.5. ve 6.yüzyıllar arasında aralıksız olarak kullanılmıştır(Foto 7). Ova düzeyinde ön sırada yükselmiş kaideler üzerine ve kuzey-güney yönünde yerleştirilmiş lahitler bulunmaktadır. Bunlar M.Ö.5.-1. yüzyıllara tarihlenir. Kalker taşından yapılmış olan bu erken dönem lahitlerin ön yüzlerinde mezar sahiplerinin yaşamlarını anlatan yazı veya mermer kabartmalar yer alıyordu. Bunların arkasındaki sırada yer alan lahitler ve kiremit mezarlar Roma döneminin çeşitli evrelerine aittir. Yamaçta kayaya oyulmuş aile mezarları ile üst üste gelen katmanlarda bulunan oda mezarlar, erken Hıristiyanlık dönemine aittir(Erzen ve Başaran, 199:92).

4.2.7. Roma dönemi kanalizasyon sistemi

Enez'in Kazım Karabekir caddesinde yapılan kazılar sonucunda bulunan Antik kanalizasyon sistemi, Helenistik veya Roma dönemi antik Ainos'un önemli caddelerinden birinin ortasında yer almakta olup Meriç(Herbos) Irmağı'na kadar ulaşmaktaydı. Bugünkü toprak üst seviyesinin 2.15 metre altında ortaya çıkan kanalizasyon sistemi yanı sıra(Foto 8), cadde ortasında suyun akıntısını sağlamayı amaçlayan ve üstü açık kanal da yapılmıştı. Kanalin üstü harç ve moloz taşlarla tonoz biçiminde yapılmış olup böylece cadde kaplama taşlarına sağlam bir zemin hazırlanmıştır. Aynı zamanda caddenin balıksırtı biçiminde ortası yüksek ve yanlara doğru alçalan bir yapıda inşa edilmesi, cadde üzerinde suyun birikmesine karşı önlem alındığını kanıtlamaktadır. Caddenin batı tarafında ise caddeyi dik kesen dar sokaklar ve aynı döneme tarihlenen ev kalıntıları yer alır(Başaran,1998:606-607).

4.2.8. Roma dönemi yol kalıntıları(Via Egnatia)

İtalya ile doğu eyaletleri arasındaki ilişkileri kolaylaştırmak, askeri ve idari gereksinimleri karşılamak, giderek daha uzak sınırlara yönelen birliklerin hareketini ve yönetimin düzenli işleyişini sağlamak amacıyla tasarlanan Via Egnatia, Romalıların Adriyatik'i İstanbul ve Çanakkale boğazlarına bağlamak, yalnızca tüccarlar ve diğer yolcular tarafından değil aynı zamanda imparatorluğun posta hizmetlerinde de kullanılan askeri bir yoldu. Ana güzergâhı oluşturan yol ağı dışında ikinci derecede yollarla da Via Egnatia'ya bağlantılar yapılmıştı. Bu bağlantı yollarından biri de Dedeğaç ile Enez'i birbirine bağlayan yoldur. Eskiçağ'da Enez'e ulaşan tek karayolu olan bu yol Taşaltı yamacı boyunca yer alan mezar anıtların önünden geçtikten sonra şehre ulaşırdı.

Foto 7. Antik Ainos kentinin en büyük mezarlığı olan Taşaltı nekropolü, kasabanın doğusunda ve Taşaltı gölünün kuzeyinde yer alır.

Foto 8. Roma dönemi kanalizasyon sisteminden bir bölümü.

Bir diğeri kol ise Enez Kasabası doğusunda ve Keşan istikametinde giden yol olup, bu yolun bir kolu kuzeye yönelerek Gala gölü kıyılarını takip eder ve yaklaşık 22 kilometre kuzeydeki Kypsela(İpsaladan) geçen Via Egnatia ile birleşir. Birçok yerde Meriç Irmağı'nın alüvyonları altında kaybolmuş olan yolun en iyi korunduğu yerlerden biri de Gala gölünün güneydoğusudur. Yaklaşık 6 metrelik genişlik gösteren yolun taşları birçok yerde bataklık altında kalmış, birçok yerde de çeltik kanalları ve düzenlemeler sırasında tahrip edilmiştir(Foto 9). Çok az bölümü izlenebilen yolun Enez turizmi için büyük öneme sahiptir.

4.2.9. Sahil Kervansarayı

İlçe merkezine 7 kilometre uzaklıkta yer alan sahil kervansarayı, Enez'in önemli tarihi kalıntılarından biridir. İngiliz kışlası olarak da anılan yapı, Osmanlı dönemine ait olup(16.yüzyıl) yaklaşık 11 metre genişliğe, 107 metre uzunluğa sahip olup birbirinden kemerlerle ayrılmış 6 bölümden oluşmaktadır(Foto 10). Enez'in deniz ticaret yolları üzerinde olduğunun önemli bir belgesi durumunda olan dar ve uzun bu yapı, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1992 yılında koruma altına alınmış ve Restorasyonu Trakya Üniversitesince yapılmıştır. Üç girişi bulunan kervansaray Enez-Sultaniçe sahil yolunun 7. kilometresinde yol üzerinde yer almakta olup bugün denizden yaklaşık 500 metre içeride kalmıştır.

5. Sürdürülebilir Turizm

Kentlerin gittikçe artan oranda insan yaşamını olumsuz yönde etkilemesi, bu ortamlarda çalışan ve yaşayan insanların doğal ortamlara olan gereksinimlerini arttırmıştır. Turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileri ve bu etkilerin geleceğe yönelik tehlike ve tehditlerinin arttığına anlaşılmaya başlanması ile koruma-kullanma dengesini gözetilen alternatif turizm olanakları ve eko turizm anlayışı benimsenmeye başlamış; böylece sürdürülebilirlik düşüncesi turizme de yansımış ve "sürdürülebilir turizm" konusu ortaya atılmıştır.

Birleşmiş Milletler "2002 Uluslararası Eko turizm Yılı" etkinlikleri kapsamında 19-22 Mayıs 2002'de UNEP Birleşmiş Milletler Çevre Programı önderliğinde Dünya Eko turizm Zirvesi Quebec'te toplanmıştır. Zirvede eko turizm etkinliklerinin sürdürülebilir turizm kapsamında gelişmesine yönelik bir hazırlık ortamının oluşturulması amaçlanmıştır. Eko turizm sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak ele alınmış ve az gelişmiş bölgelerdeki yoksullukla mücadelede ve kalkınmada bir çözüm olarak öne sürülmüştür (Lee, Lee ve Han, 1998).

Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşimde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin sürdürüldüğü ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki

insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir(Özbey,2002).

Foto 9. Gala gölü doğu kıyısında genişliği yaklaşık 6 metreye ulaşan ve Via Egnatia ile birleşen Roma yolu kalıntısından(yan yol) bir görünüm.

Foto 10. Sahil kervansaravından bir görünüm.

Sürdürülebilir turizm denildiğinde akla ilk gelen turizm türü eko turizmdir. Eko turizm, doğal ve kültürel kaynakları baz alan ve bunları tahrip etmeyen küçük ölçekli bir turizm türüdür. O, kitle turizmini reddeder. Sürdürülebilir turizmde otantizm çok önemlidir. Turizmde kullanılan yerel kültürel zenginlik, turizm tarafından değiştirilmediği sürece sürdürülebilir turizm ürünü sayılır(Soykan,2002:159). Uluslar arası Doğa Koruma Birliği'nin tanımına göre eko turizm; doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaret olarak tanımlanmaktadır(Kurdoğlu, 2001:4).

Bugün hala kavramsal tartışmaların sürdürülmesine karşın; golf, dağ, mağara, yayla, yat, sağlık- kaplıca, kültür, ornitoloji (kuş gözetleme), botanik (bitki İnceleme), kamp-karavan turizm şekilleri en yaygın eko turizm biçimleri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Enez İlçesi yukarıda ifade edilen turistik çekicilikleri yanı sıra sürdürülebilir turizm açısından da önemli bir potansiyele sahiptir. Bugün sadece iç turizme hizmet eden yörenin turizm değerleri Turizm Bakanlığının 2023 stratejilerinde turizm gelişim bölgesi kapsamında değerlendirilmiş ve bu bağlamda saha turizm bölgesi içine alınmıştır. Bundan sonra atılacak adımlarda ülkemizin diğer yörelerindeki kitle turizminin yarattığı birçok sorundan dersler çıkararak çevreye duyarlı eko turizm türleri hedeflenmelidir. Biz de bu bölümde Enez'in çevreye duyarlı turizm türlerini tanıtmayı amaçladık.

5.1.Kuş gözlemciliği

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. Ülkemizin kuşlar açısından zengin olmasının en önemli nedenleri, zengin sulak alanlara sahip olması ve kuş göç yolları üzerinde bulunmasıdır(www.turizmbakanligi.gov.tr). Sulak alanlar olarak kabul edilen ve derinliği 6 m, yi geçmeyen göller, kuşların beslenmeleri ve yuva yapmaları için uygun ortamlar yarattığından kuş gözlemciliği, fotoğraf ve film çekmek için küçük grupların ilgisini çekmektedir. Göller oluşumları bakımından da turizmde ilgi çekebilirler (buzul, krater, obruk, lagün gölleri vb.)(Doğaner,1996:24). Bu göllerin yer aldığı sulak alanlardan biri de Meriç deltasıdır.

Meriç deltası Edirne İlinin Enez ve İpsala ilçelerini kapsamakta olup tatlı su ve yarı tatlı-tuzlu kıyı lagünlerinden oluşmaktadır(Foto 11). Yaklaşık 700 ha.lık bir alan doğayı koruma sahası ilan edilmiştir. Kuş türleri arasında; Küçük balaban (50 çift), gece balıkçılı (200 çift), alaca balıkçıl (300 çift), erguvani balıkçıl (100 çift), çeltikçi (100 çift), kaşıkçı (40 çift), bataklık kırlangıcı (200 çift), küçük sumru (200 çift) ve bıyıklı sumru (500 çift) için önemli bir üreme alanıdır. Küçük karabatak (maks. 1450), tepeli pelikan (maks. 291), kuğu(maks. 2030), ötücü kuğu (maks. 214) ve elmabaş patka

(maks.15.528) dahil olmak üzere büyük sayıda sokuşu (maks. 48.440) kışı burada geçirir(www.turizmbakanligi.gov.tr).

Foto 11. Gala gölü, çok sayıda su kuşunun beslenme ve barınma ortamlarından biridir.

Foto 12. Gala gölü su kuşları yanı sıra büyükbaş hayvanlardan ‘‘yoz’’ hayvanların da yaz mevsiminde beslenme alanlarından biridir.

Eko turizm içinde «yaban hayatı gözlemek» ilgi çekici bir rekreasyon faaliyetidir. Karada ve suda yaşayan canlıları, kendi doğal yaşam ortamlarında bireysel veya daha küçük gruplarla gözlemek, incelemek, fotoğraf ve film çekmek için turlar düzenlenmektedir(Doğaner,1996:36). Gala gölü ve çevresi yaz mevsiminde çevre köylerde(Işıklı köyü başta olmak üzere) hayvancılık yapan bazı ailelerin yerli ırk olan ve yörede ‘‘yoz’’ olarak adlandırılan hayvanlarının da yaz mevsiminde beslenme ortamı durumundadır. Yarı vahşi olan bu hayvanlara kuşlar gibi yeterince yaklaşılammakta ve vahşi doğanın bir parçası olarak ilginç görüntüler oluşturmaktadırlar(Foto 12).

5.2.Kamp ve Karavan Turizmi

Enez İlçesine bağlı Karaincirli, Vakıf, Büyükevren, Gülçavuş ve Sultaniçe köyü sahilleri kamp ve karavan turizmi için oldukça önemli çekiciliklere sahiptir. Bu kıyılarımızın büyük bölümünün askeri yasak bölge kapsamında kalması ve doğallıklarını yitirmemiş olması bu tür turizm faaliyetini tercih edenler için alternatifler sunmaktadır. Nitekim Karaincirli ve Vakıf köyü kıyıları, özellikle üniversite öğrencilerinin kamp alanı olarak tercih ettiği yerlerden biridir(Foto 13). Karavan turizmi için de oldukça yüksek bir potansiyele sahip olan ve zaman zaman tercih edilen bu sahiller, bu faaliyetin ülkemizde olduğu gibi yörede de çok sınırlı kalmasına neden olmuştur.

5.3.Sportif Olta Balıkçılığı

Meriç Irmağı, Dalyan, Bücürmene Taşaltı gölleri ile Sütçüler göleti, Umurbey göleti ve Çavuşköy göletleri sportif olta balıkçılığı bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin henüz yeterince değerlendirildiği söylenemez. Enez Kasabası ve çevre köylerden gelen amatör balıkçılar, özellikle hafta sonlarını balık avlamak amacıyla bu gibi yerlerde değerlendirmektedirler.

5.4.Kırsal Turizm(Köy Turizmi)

Kırsal turizm; kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri yada katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür(Soykan,1999:68). Dünyanın pek çok ülkesinde kırsal turizm, kırsal kalkınma aracı olarak görev yapmaktadır. Bizde ise kırsal turizm, tam anlamıyla gelişmediği/ geliştirilmediği için böyle bir işlevi henüz yoktur(Soykan,2002:157). Aynı durum araştırma sahası için de geçerlidir. Enez ilçesinde yer alan köyler kırsal turizm bakımından büyük bir potansiyele sahip olmasına rağmen bu potansiyel henüz değerlendirilememektedir.

İlçe ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Köylerde yetiştirilen üzüm, şeftali, kiraz, kavun-karpuz vbg ürünler yaş veya işlenmiş(reçel, konserve, kurutulmuş vbg.) olarak kırsal turizm bağlamında gelecekte yabancı turistlere sunulabilir. Ancak yörenin henüz turizm faaliyeti ile yeterince tanışmamış olması nedeniyle bu potansiyel henüz değerlendirilememektedir.

Bu turizm çeşidinin gelecekte, yörenin ekonomik ve sürdürülebilir turizm bakımından gelişmesine büyük yarar sağlayacaktır.

Foto 13. Karaincirli köyü kıyıları özellikle üniversite öğrencilerinin kamp alanı olarak tercih ettiği yerlerden biridir.

Foto 14. Yence Köyü'nde Osman ÇİLLİ'ye ait konaktan görünüm.

Lozan anlaşması çerçevesinde mübadele ile Yunanistan'a göç etmiş olan Rumların terk ettikleri evlerin çok azı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu gün eski Rum evlerinin en güzel örneklerine Yence köyünde rastlanmaktadır(Foto 14). Tespit edebildiğimiz 4 kadar eski Rum evi, gerek kuruluş yeri ve gerekse planları itibarıyla bugünkü köy evlerinden farklılıklar göstermektedir. İspila adı verilen doğal taş üzerine oturtularak inşa edilmiş olan bu evler, kırsal turizmin yanı sıra kültür turizminin bir alt türü olan miras turizmi için de oldukça ilgi çekicidir. Aynı şekilde değişik tarihlerde Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Arnavutluk gibi Balkan ülkelerinden gelen Türk nüfusun yaşadığı köyler kendi kültürel değerleri ile kırsal turizm bakımından önemli çekicilikler sunmaktadır.

5.6.Miras Turizmi

Çok geniş kapsamlı kültürel turizmin gelişen bir parçası olan Miras turizmi mekanın yeniden yorumlanması sonucu ortaya çıkan, her ürlü geçmiş(doğal ve sosyo-kültürel geçmiş) özleme dayalı bir turizm çeşidi olup kültürel turizmin bütünleyicisi ve gelişen bir parçasıdır(Aliağaoğlu,2005:67). Araştırma sahası miras turizminin alt grubu içerisinde yer alan "savaş alanları" turizmi bakımından da çekiciliklere sahiptir.

Yakın tarihimiz ve bağımsızlığımızın ön sözü olan Çanakkale savaşlarında, deniz zaferinden sonraki kara savaşları için Saroz körfezi, İngilizlerin çıkarma yapabileceği olası harekât yerlerinden biri olarak düşünülmüş(Özakman,,2008:196,199,201) ve bu doğrultuda körfezin kuzey kıyılarında, sınırlı sayıda da olsa bir miktar kuvvet bulundurulmuştur². Bu noktalardan biri de Karaincirli Köyü sınırları içerisinde ve köy merkezine yaklaşık 3 km mesafedeki top alanıdır. Birbirine yaklaşık 30 metre uzaklıkta konuşlandırılmış olan ve 1980'li yıllara kadar var olan topların daha sonra yerlerinden sökülerek götürüldüğü köy sakinlerince ifade edilmiştir. Bugün sadece yerleri ve bağlantı noktaları kalan bu top yerlerinin, körfeze ve Gelibolu yarımadasına hâkim konumu itibarıyla Çanakkale savaşları açısından önemli bir işlevi üstlendiği anlaşılmaktadır. Yerlerinden sökülen topların tekrar eski yerlerine yerleştirilmesi ve sahanın koruma altına alınması, yörenin yeni(günümüz) tarih turizmine büyük katkılar sağlayacaktır.

Sonuç ve öneriler

² 26 Mart [1]331 tarihiyle Karargâh-ı Umumi'den tebliğ olunmuştur.

Dün bir kısım düşman filosu bir iş yapmış olmak için İnöz'un Dragodina İskeleyi'ne yirmi kadar mermi attıktan sonra iki filika derûnunda asker çıkarmaya teşebbüs etmiş ise de orada bulunan cüzi kuvvetteki muhafızlarımız düşmanın tardına kâfi gelmiştir. Düşman ba'dehû o civarda bir haneye bir-iki mermi atıp çekildi. Hiçbir ziyan olmamıştır. 26 Mart [1]331 / [8 Nisan 1915] Millî Osmanlı Telgraf Ajansı Dersâadet - Beyoğlu

Enez gerek doğal ve gerekse beşeri turistik çekicilikler bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak var olan bu potansiyel gerek tanıtım, gerek altyapı ve gerekse sınır kasabası olmasından kaynaklanan nedenlerle(yasal mevzuat) henüz yeterince değerlendirilememektedir.

Enez ve köylerinin geçim kaynağı genellikle tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Coğrafi ve ekonomik nedenlerle yöre sürekli göç vermektedir. Nitekim Karaincirli, Hasköy, Kocaali, Vakıf Sütçüler gibi köylerin bu günkü nüfusundan daha fazla sayıda bir nüfus dışarıya göç etmiştir. Nüfusa yeni istihdam alanları yaratmak için turistik çekiciliklerinin iç ve dış turizm bakımından değerlendirilmesi yörenin kalkınmasını hızlandıracak ve göç olayını yavaşlatacaktır. Bu gün mevcut durum yaz turizmi ile sınırlıdır. Yaz turizmi de daha çok yazlıkçılık biçiminde gelişmekte olup yöreye ekonomik bakımdan yeterince katkı sağladığı söylenemez. Ayrıca gittikçe artan kitlesel yoğunluk, betonlaşma ve çevre kirliliği yörenin sürdürülebilir turizmi için önemli tehditler yaratmaktadır.

Enez ilçesinin turizm çekicilikleri ve sürdürülebilir turizm bakımından değerlendirilmesi bağlamında yapılması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz:

1.Yörenin en öncelikli sorunlarından biri konaklama olanaklarının yetersiz oluşudur. Enez İlçesi Vakıf Köyü sınırları içerisinde bulunan Saros Resort Hotel 120 oda ve 550 yatak kapasiteli olup diğer konaklama tesisleri motel düzeyinde ve toplam 200 yatak kapasitesine sahiptir. Yatak kapasitesinin artırılması yanı sıra, eski kır(köy) evlerinin restore edilmesi ve köy pansiyonculuğunun özendirilmesi gerekir.

2. Gala gölü milli parkı dâhilindeki sulak alanlara, yöredeki çeltik alanlarından büyük oranlarda atık su karışmaktadır. Bu durum kuşların ve ekosistemin devamı açısından büyük risk oluşturmaktadır. Bu bağlamda DSİ'nin yapacağı kuşaklama kanalı çalışması ile hem canlıların olumsuz etkilenmesi önlenecek hem de yöre halkının kullanımından kaynaklanan sorunları ile kamu kurum ve kuruluşları arasında uygulamaya dönük yasal, teknik ve idari anlaşmazlıklar ortadan kalmış olacaktır.

3. Gala gölü milli parkı için bir alan yönetim planına ihtiyaç olduğu kanısındayız. Hazırlanacak planda ziyaretçi tanıtım merkezleri, yürüyüş yolları, kuş gözlem noktaları gibi eko turizm faaliyetleri ile yöre ekonomisine önemli girdiler sağlanacaktır. Plan kapsamında yapılacak düzenlemeler yöreye sosyal, kültürel ve ekonomik canlılık getirmesinin yanı sıra; yerli ve yabancı bilim adamlarının katılımıyla düzenlenecek bilimsel faaliyetler ve amatör kuş gözlemcilerinin yapacakları ziyaretler yörenin tanıtılmasına büyük katkı sağlayacaktır.

4. Enez'in tek ulaşım bağlantısının Keşan İlçe Merkezi ile olması, zaman mesafesi bakımından yöreye ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir. Buna alternatif Enez-İpsala yolunun, karayolları tarafından tamamlanması büyük önem taşımaktadır. Yaklaşık 20 km olan bu mesafe ile başta Yunanistan olmak üzere Balkan ülkeleri ve Trakya'nın diğer yerleşmelerinden Enez'e ve Gala Gölü'ne ulaşım çok daha kolay sağlanabilecektir.

5. Enez'de sürdürülen kazılarda elde edilen tarihi ve arkeolojik değerlerinin sergilenebilmesi için bir müzenin oluşturulması yöre turizminin gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

6. Enez limanının bugünkü kullanımı balıkçı barınağından öte geçememektedir. Limanın, Kültür ve Turizm Bakanlığının 2023 yılı stratejik planında yer alan ve yat limanına dönüşümü konusunda atılacak adımların yanı sıra, Enez ile Dedeoğlu arasında deniz seferleri konusunda atılacak adımlar yörenin ekonomik ve kültürel gelişimine büyük katkılar sağlayacaktır.

7. Araştırma sahasının bir bölümü, 18.12.1981 tarih ve 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin 30.04.1983 tarihli Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği kapsamında birinci ve ikinci derece "kara askeri yasak bölgeleri" ile birinci ve ikinci derecede "deniz askeri yasak bölgeleri" kapsamında kalmaktadır. Bu durum özellikle yabancıların bölgeyi ziyaretlerinde sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır.

8. Enez İlçesi'nin tüm paydaşları da içine alan bir turizm yönetim planı ya da alan yönetimi planının mutlaka hazırlanması gerekir. Turizm planlaması; yasal mevzuata, kalkınma planlarına, yörenin doğal ve kültürel değerlerine uygun yapılmalıdır. Diğer taraftan, Gala Gölü Milli Parkının kaynak değerlerinin koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilirliği bakımından yönetim planının

mutlaka hazırlanması gerekir. Gerek plan ve gerekse uygulama aşamasında yerel halka öncelik verilmesi mevcut değerlerin korunması ve sürdürülebilirliği için son derece önemlidir.

9. Gelişmekte olan ülkelerin turizm pazarından aldıkları payı arttırmaları ancak sundukları turizm hizmetlerini ve ürünlerini çeşitlendirmeleri ile mümkün olmaktadır. Bu bağlamda Enez ilçesi, turistik çekicilikleri yanında alternatif ve çevreye duyarlı turizm türleri bakımından da oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin harekete geçirilebilmesi için altyapı tesislerini geliştirmek, plansız yapılaşma konusunda sıkı tedbirler almak ve yasal düzenlemelere gitmek, turizmin alternatif dallarını geliştirmek ve tanıtım için çeşitli kampanyalar yürütmek olarak sıralanabilir.

Referanslar

- Aliağaoğlu, A.(2005), "Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler". *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2005,2(2), Ankara.
- Ardel,A.(1960), "Edirne ile İpsala Arasında Meriç Vadisi Taban ve Vadinin Batı Tarafında Kalan Kenar Bölgesi". *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, Cilt:6, Sayı:11, İstanbul.
- Başaran,S.(1998), "Enez(Ainos) 1996 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları". Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ayrı Basım, Ankara.
- Çavuş, Ş-Tanrısevdi,A.(2000), "Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli Önerisi", *ANATOLIA Dergisi*,Yıl:11, Eylül-Aralık 2000,Ankara.
- Doğaner,S.(1996), "Köyceğiz - Dalyan Çevresinde Coğrafi Özellikler Turizm Açısından Değerlendirilmesi." *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, Sayı:4, İstanbul.
- Erdoğan, N.(2002), "Sürdürülebilirlik Bağlamında Eko turizmin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkiler Bakımından Değerlendirilmesi." *First Tourism Congress of Mediterranean Countries*, April 17-21 2002. Antalya.
- Erdoğan, N.(2003). *Çevre ve (Eko)turizm*. Erk Yayıncılık, Ankara.
- Erzen,A.(1994), *İlkçağ Tarihinde Trakya*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Erzen,A.-Başaran, S.(1990), "Enez(Ainos) Kazısı, 1989 Yılı Çalışmaları". *Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü XII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ayrı Basım, Ankara.*
- Erzen,A.-Başaran, S.(1992), "1991 Yılı Enez(Ainos) Kazıları." *Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ayrı Basım, Ankara.*
- Erzen,A.-Başaran, S.(1993), "1992 Yılı Enez(Ainos) Kazısı." *Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü XV. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ayrı Basım, Ankara.*
- Göçmen,K.(1976), *Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüvyiyal Jeomorfolojisi*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını,80,İstanbul.
- Kantarıcı, M.D.(1989), "Hisarlı Dağ ile Gala Gölü ve Çevresi'nin Ekolojik Özellikleri ve Yörenin Tabiatı Koruma Alanı Olarak Değerlendirilmesi Olanakları." *Gala Gölü ve Sorunları Sempozyumu Tebliğleri, DHKD Bilimsel Yayınlar Serisi*,Edirne.
- Kantarıcı, M.D.(1976), "Trakya Ormanlarının Bölgesel orman Yetiştirme Muhiti Özelliklerine Göre Doğal ve Çalı Türleri ile Sınıflandırılması". *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Cilt XXVI, Sayı: 2 (73 sh.),İstanbul.
- Kar,Z.,(2007), "Tarihin ve Doğanın Koynunda Bir Mücevher:Enez". *Edirne, Edirne Valiliği*, Sayı:21, Edirne.
- Kazancıgil, R- Gökçe,N.(2005), *Dağdevirenzâde M. Şevket Bey'in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*. Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları No:41,Edirne.
- Koçak, F.(2004), *Homeros:İLYADA*. Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Kurdoğlu,O.(2001), "Koruma Alanları ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi". *Türkiye Ormanlılar Derneği Yayını, Orman ve Av*, Sayı 4, Ankara.
- Lee, C. H., Lee, J. H. & Han, S.Y. (1998). " Measuring the economic value of ecotourism resources: The Case of South Korea." *Journal of Travel Research*, 36 (4): 40-47.
- Özakman,T.(2008), *Diriliş,Çanakkale 1915*. Bilgi Yayınevi, 47.basım,Ankara.
- Özbey,F.R.(2002), "Sustainable Tourism Development In Globalization Progress". *Globalization and Sustainable Development, International Scientific Conference*, Book:4, pp.135-150,Varna.
- Sarı, T.(2006), 2005 Yılı Tarım Raporu.Edirne Tarım İl Müdürlüğü, Edirne.
- Soykan,F.(1999), "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü:Kırsal Turizm". *Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl:10, Mart-Haziran 1999,Ankara.
- Soykan,F.(2000), "Kırsal Turizm ve Avrupa'da Kazanılan Deneyim". *Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl:11, Mart-Haziran 2000,Ankara.
- Soykan,F.(2002), "Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Türkiye". *Türkiye Dağları İulusal Sempozyumu*, 25-27 Haziran 2002, Ilgaz Dağı,Kastamonu.
- Tunca,A.(2001), "7300 Yıllık Ticaret Kenti ve Balkanların Kapısı Antik Ainos'tan Enez'e". *Yöre Dergisi*.Sayı:17,Edirne.
- Zachariadou,E.A.(1999), *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia 1380-1699*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları 79, İstanbul

